

Η Κρήτη ταξιδεύει με χάρτες στη Δυτική Μακεδονία

Η Κρήτη, μια από τις μεγαλονήσους της Μεσογείου, αποτελεί, μαζί με την Κύπρο, ξεχωριστό και προνομιακό αντικείμενο ενδιαφέροντος πολλών χαρτογράφων (διάσημων και μη) από όλες τις μεγάλες ευρωπαϊκές σχολές χαρτογραφίας και παραγωγής χαρτών, κυρίως από τον 15ο αιώνα και μετά. Ενδιαφέρον που εκδηλώνεται στο πλαίσιο των πολιτικών, στρατιωτικών και οικονομικών δράσεων και συμφερόντων των μεγάλων και ισχυρών δυνάμεων (με επιδόσεις στη χαρτογραφία και τη χρήση χαρτών) στην Ανατολική Μεσόγειο και το Αιγαίο, σε όλες τις φάσεις και τις περιόδους της Ιστορίας από τον ύστερο μεσαίωνα μέχρι τη σύγχρονη εποχή.

Η Κρήτη είναι μια ιστορικά σημαντική νήσος, για τη στρατηγικά πλεονεκτική θαλάσσια θέση της στο πέρασμα από τη Δυτική και Κεντρική Μεσόγειο προς την Ανατολική, μέσω των στενών των νότιων ακτών της Πελοποννήσου και των Κυθήρων-Αντικυθήρων, αλλά και ως βάση ελέγχου του Αιγαίου Πελάγους και των θαλασσών που βρέχουν τις βόρειες αφρικανικές ακτές. Επιπλέον, λόγω του γεωγραφικού της εύρους (κατά μήκος) και λόγω του σχήματός της αποτελούσε πάντα μια ενδιαφέρουσα χαρτογραφική “εικόνα” στην ιστορία των χαρτών.

Η πρώτη επιστημονική γεωγραφική περιγραφή της Κρήτης με βάση τις γεωγραφικές συντεταγμένες του σφαιρικού μήκους και πλάτους γίνεται τη ρωμαϊκή περίοδο από τον αλεξανδρινό Κλαύδιο Πτολεμαίο, τον 2^ο αιώνα μ.Χ., στο περίφημο έργο του “Γεωγραφική Υφήγησις” (άντεξε χαρτογραφικά μέχρι τον 16^ο αιώνα), όπως άλλωστε συμβαίνει με τις περιγραφές όλων των μέχρι τότε γνωστών γεωγραφικών περιοχών της Οικουμένης. Περιγράφεται όμως με σημαντικές λεπτομέρειες (χρήσιμες μέχρι σήμερα) και σε σημαντικούς ρωμαϊκούς χάρτες της περιόδου εκείνης, όπως είναι π.χ. η “*Tabula Peutingeriana*”, ο γνωστός οδοιπορικός χάρτης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Οι απεικονίσεις της Κρήτης φτάνουν στη μεγάλη χαρτογραφική τους ακμή (όπως άλλωστε και της Κύπρου), στο πλαίσιο της σπουδαίας βενετικής χαρτογραφικής παραγωγής, η οποία κυριολεκτικά δεσπόζει από τον 15^ο αιώνα και μετά, λόγω και της κυριαρχίας της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας στη νήσο και την ευρύτερη πε-

ριοχή της (ναυτικοί χάρτες πορτολάνοι, τα νησολόγια, δηλαδή οι νησιωτικοί γεωγραφικοί άτλαντες του Αιγαίου, τα τοπογραφικά οχυρωματικά διαγράμματα-αποτυπώσεις). Ανάμεσα σ’ αυτήν την παραγωγή διακρίνεται και το έργο των λίγων ελλήνων χαρτογράφων νησιωτικής προέλευσης που εργάζονται στα ακμάζοντα βενετικά χαρτογραφικά εργαστήρια (Ξενοδόχος, Σιδέρης, Αντώνιος από τη Μήλο, Βουρδόπουλος).

Η Κρήτη από πτολεμαϊκό χάρτη, τέλη 15ου αι.

Η Κρήτη σε αναγεννησιακό χάρτη γερμανικής προέλευσης.

Αλλά και αργότερα, κατά τη διάρκεια της θεσμοθέτησης των προνομιακών εμπορικών σχέσεων (*Capitulations*) των μεγάλων δυτικών ναυτικών δυνάμεων με την Υψηλή Πύλη, όπως της Γαλλίας από τις αρχές του 16^{ου} αιώνα και της Αγγλίας και Ολλανδίας από τα τέλη του αιώνα αυτού, η Κρήτη συνεχίζει να απεικονίζεται προνομιακά στους ευρωπαϊκούς χάρτες της περιόδου, όπως και του 17^{ου} και 18^{ου} αιώνα, με διεύρυνση της σχετικής χαρτογραφικής παραγωγής (χάρης και στην ανάπτυξη που παρουσιάζει η υδρογραφική χαρτογράφηση), όταν ο ευρύτερος ελληνικός χώρος αποτελεί ένα μείζον γεωπολιτικό και γεωστρατηγικό διακύβευμα σε συνδυασμό με τη διαφαινόμενη κρίση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

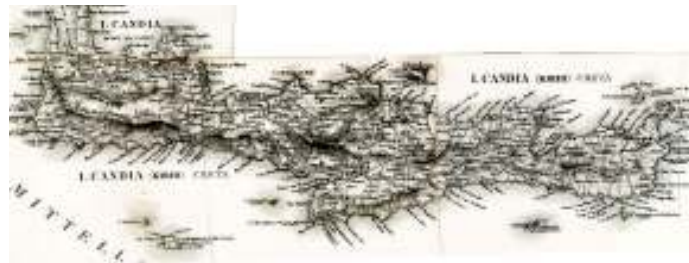

Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης [Αρχοντικό Λασιάνη]

ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΚΟΒΕΝΤΑΡΕΙΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: Προγραμματική Συνεργασία 2008-2010 “Οργάνωση και Ανάδειξη Δημοτικής Χαρτοθήκης Κοζάνης”. Έκθεση χαρτών “Η Κρήτη ταξιδεύει με χάρτες στη Δυτική Μακεδονία”, 17 Ιανουαρίου - 14 Μαρτίου 2010.

Από τη Χάρτα του Ρήγα Βελεστινλή, 1797.

Από τον χάρτη του Weiss, 1821-1829.

Από τον Πίνακα του Άνθιμου Γαζή, 1800.

Από τον χάρτη του Aldenhoven, 1838.

Στην παράδοση της ελληνικής χαρτογραφικής κληρονομιάς του 18^{ου} αιώνα διαθέτουμε πολύ σημαντικές απεικονίσεις της Κρήτης, όπως μπορούμε να δούμε στους εμβληματικούς, για τη γεωγραφική ιστορία του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, χάρτες του Ρήγα Βελεστινλή και του Άνθιμου Γαζή.

Στο πεδίο της χαρτογραφικής απεικόνισης του ελληνικού χώρου του α' μισού του 19^{ου} αιώνα, στο πλαίσιο του αγώνα της Ελληνικής Παλιγγενεσίας και των γεωστρατηγικών ενδιαφερόντων των μεγάλων ευρωπαϊκών Δυνάμεων της εποχής, η Κρήτη απεικονίζεται σε κορυφαίους πολύφυλλους χάρτες της εποχής εκείνης, όπως είναι π.χ. οι αυστριακοί χάρτες του von Weiss (1821, 1829) και ο ωραίος χάρτης του Βασιλείου της Ελλάδας και των διεκδικήσεών του από τον Aldenhoven (1838), αφιερωμένος στον Όθωνα.

Στην έκθεση χαρτών **“Η Κρήτη ταξιδεύει με χάρτες στη Δυτική Μακεδονία”**, που οργανώθηκε από τη Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης για να τιμήσει τους Κρήτες της Μακεδονίας, εκτίθενται χαρακτηριστικοί χάρτες από τη συλλογή της Μαργαρίτας Σαμούρκα, μαζί με εστιασμένα στην Κρήτη αποσπάσματα σημαντικών χαρτών της ελληνικής χαρτογραφικής παράδοσης του γεωγραφικού Νεοελληνικού Διαφωτισμού, όπως είναι η *Χάρτα του Ρήγα* και ο *Πίναξ του Γαζή* (εκτίθενται πλήρεις στη μόνιμη έκθεση της Δημοτικής Χαρτοθήκης Κοζάνης) και με αποσπάσματα από τους χάρτες του von Weiss (από τη συλλογή του Χαράλαμπου Παπαστάθη) και του Aldenhoven (της συλλογής του Μάνου Χαριτάτου) της περιόδου της δημιουργίας του νέου ελληνικού κράτους.

Δύο χάρτες της Μεγαλονήσου που συντάχθηκαν με μεθόδους και τεχνικές της “παράγωγης” χαρτογραφίας

στον Τομέα Κτηματολογίου, Φωτογραμμετρίας και Χαρτογραφίας του Τμήματος Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών της Πολυτεχνικής Σχολής του ΑΠΘ, συμπληρώνουν την έκθεση.

Χάρτης ερευνητικής ομάδας ΑΠΘ (Μπούτουρα, 1999).

Δορυφορική εικόνα αναγλύφου της Κρήτης.

Συνεργασία: Συλλογή Μαργαρίτας Σαμούρκα / Σύλλογος Κρητών Κοζάνης / Χαρτογραφική Επιστημονική Εταιρεία Ελλάδας / Εκδόσεις Μικρός Ναυτίλος.

Διάλεξη συνοδευτική της Έκθεσης: Χρήστος Ζαχαράκης, Πρόεδρος ε.τ. (Κυριακή 14 Μαρτίου 2010).

Υποστήριξη: Χαράλαμπος Παπαστάθης, ομ. Καθηγητής ΑΠΘ / Μάνος Χαριτάτος, Πρόεδρος ΕΛΙΑ / Χρυσούλα Μπούτουρα, Καθηγήτρια ΑΠΘ.

Οργάνωση: Δήμος Κοζάνης (Λάζαρος Μαλούτας, Δήμαρχος / Βασίλης Κορκάς, Υπευθ. Προγράμματος), Κοβεντάριος Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης (Μάρκος Φλώρος, Πρόεδρος / Ιωάννα Στεργιοπούλου, Υπευθ. Προγράμματος), Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Κοζάνης (Θεόδωρος Βασδάρης, Αντιδήμαρχος / Πύργος Μπιλώνης, Δ/ντης Τεχν. Υπηρεσιών).

Επιμέλεια έκθεσης: Αγγελική Τσορλίνη / Μαρία Παζαρλή / Νόπη Πλούτογλου, Υποψ. Δρ. ΑΠΘ.

Κείμενο / Συντονισμός επιμέλειας:

Ευάγγελος Λιβιεράτος, Καθηγητής ΑΠΘ / Επιστημονικός υπεύθυνος.

Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης

<http://cartography.web.auth.gr/Kozani>

